

VISITES A LA MANRESA DESCONEGUDA

Festa Major 2022

LA FÀBRICA NOVA

D'indústria tèxtil a fàbrica de coneixement

LA FÀBRICA NOVA

D'indústria tèxtil a fàbrica de coneixement

La gran empresa arriba a Manresa

Fins al final del segle XIX, la ciutat i els pobles de la comarca per on passa el Llobregat o el Cardener havien estat protagonistes de la industrialització, però no hi havia fàbriques tan grans com les del pla de Barcelona. A la capital, un dels grans fabricants, Eusebi Serra, el 1878 va incorporar a l'empresa el seu gendre, Manuel Bertrand, d'una altra família d'empresaris d'origen francès, i es va crear Serra i Bertrand. Els Serra es dedicaven als estampats de cotó o indians i els Bertrand, que havien tingut llogada la fàbrica de les Fontetes al torrent de sant Ignasi, a la filatura i els teixits. El negoci anava bé i en poc temps va créixer molt. El matrimoni de Manuel Bertrand i Flora Serra va suposar el canvi d'ordre del nom, Textiles Bertrand Serra SA, que es va convertir en una de les empreses més grans de Catalunya.

Seguint els seus plans de creixement, el 1893 Manuel Bertrand va construir la fàbrica més gran de Manresa a la zona del Remei, on produïen filats i teixits destinats a les seves pròpies factories d'acabats i per vendre a altres empreses. Es tractava de la integració vertical del cicle del cotó en què la fàbrica de Manresa era fonamental.

Una de les característiques de l'empresa era la inversió constant i generosa en noves tecnologies i equipaments, de manera que aviat es va construir al voltant de la fàbrica del Remei tot un

conjunt industrial amb diferents edificis i carrers interiors. Amb els beneficis extraordinaris que es van fer gràcies a la neutralitat d'Espanya en la I Guerra Mundial, es va construir la Fàbrica Nova, l'únic edifici que queda de tot el conjunt, que superava la mida del primer edifici i va convertir el recinte industrial en un dels més grans d'Europa.

Després va venir la Guerra Civil amb la col·lectivització de l'empresa i el Franquisme, que va permetre un nou creixement de l'empresa amb la construcció de cinc edificis fabrils nous, més modestos que els dos anteriors. El cicle de creixement va durar fins als anys setanta quan, amb la crisi del petroli i el procés d'integració a la Comunitat Europea posterior al Franquisme, va deixar de ser competitiva i va viure una lenta agonia marcada per les reduccions de plantilla i les reconversions. La fàbrica va tancar portes el 15 de març de 1989 després de 95 anys de funcionament.

L'empresa va deixar un gran deute a Hisenda i a la Seguretat Social, que es van convertir en propietaris de la finca. L'enorme solar que ocupava va esdevenir un problema urbanístic en relació a la poca empenta edificadora de la ciutat durant els anys posteriors a la crisi de 1992. Per això, no va ser fins al 2000 que a través de subhasta pública va anar a parar a mans de la immobiliària Sacresa, que va fer un projecte molt ambiciós de construccions i va enderrocar tots els edificis del complex industrial

menys la Fàbrica Nova, el 2006. Al seu torn, Sacresa va fer fallida amb la darra crisi del 2008 i la propietat va passar a mans de La Caixa.

Les dones, el motor de la fàbrica

Les dones van tenir sempre una presència massiva i van ser majoria a la Fàbrica Nova. Nuadores, teixidores, filadores, repassadores... el seu paper va ser essencial. La història dels milers de dones que van treballar al recinte tèxtil manresà al llarg de gairebé 100 anys és una història de superació i la seva contribució al desenvolupament industrial de la ciutat és un fet inqüestionable.

Llargues jornades, baixos salaris i sense càrrecs de responsabilitat. El treball femení es considerava complementari del masculí i així es justificaven unes condicions laborals molt precàries i una forta discriminació salarial. Les obres de la Fàbrica Nova van ser precisament les protagonistes de la que els historiadors consideren la primera gran vaga general del Franquisme, el gener de 1946. Fa poc hem sabut que set mesos abans, el juny de 1945, a la mateixa fàbrica, hi va haver una altra vaga. La van protagonitzar les mateixes dones i, igual que a la del 1946, també van

aconseguir un augment del salari. La presència massiva de dones explica en part el seu paper principal en la vaga. A tall d'exemple i gràcies a una llista oficial, sabem que a 15 de juny de 1946, a la Fàbrica Nova hi havia un total de 1.439 treballadors dels quals el 79,8% eren dones. Un altre factor important que va propiciar que fossin elles les protagonistes de la revolta de 1946 és que es considerava que les dones patirien menys conseqüències i represàlies que els homes, ja que el règim franquista valorava que les seves accions eren espontànies i sense gaire significació política. I, finalment, un últim factor: la demanda d'un sou digne

Nens jugant al pati de la guarderia de la Fàbrica Nova, cap a 1954 (ACBG)

per viure en la postguerra, un període especialment dur i ple de mancances. Gràcies a la seva lluita s'aconseguí un sistema de racionament complementari i, anys més tard, una cooperativa

per a les treballadores, precursora de l'Economat Tèxtil.

Un gran complex industrial

Dins del recinte de la Fàbrica Nova hi havia una vintena d'edificis entre els productius, magatzems i de serveis. Per ordre cronològic, el primer fou la fàbrica del Remei de dos pisos construïda el 1894; la Fàbrica Nova, encara més gran i acabada el 1926; cinc edificis fabrils de diferents mides construïts entre els anys 40 i els 70 del segle XX; dos grans magatzems, una subestació elèctrica i una manyeria. A més, hi havia un «xalet» per a residència dels amos i administració, un altre edifici per a oficines, servei mèdic i una escola maternal. El conjunt d'edificis estava unit per dos carrers transversals i quatre de travessers i, a més, es comunicaven per passadissos subterranis. Fora del recinte i davant la porta d'entrada encara hi ha dos grups d'habitatges per a treballadors i tècnics de l'empresa. L'escola maternal i els habitatges es van construir durant les dècades de 1940 i 1950 seguint la legislació social del Franquisme.

La Fàbrica Nova fou dissenyada per Salvador Vinyals en estil modernista industrial i construïda per Joan Tarrats Comaposada sota la direcció de l'enginyer Mestres. El projecte de l'edifici

és de 1917, però les obres no van començar fins al setembre de 1922 i es va inaugurar oficialment el març de 1926. És una gran nau de planta rectangular de 37 m d'amplada i 154 de llarg, amb quatre torres que flanquegen els extrems. En la planta baixa i primer pis hi havia la maquinària i en el soterrani les instal·lacions. La planta és diàfana, amb quatre crugies separades per columnes metàl·liques i la coberta està aguantada per encavallades de ferro. La torre de la cara nord sobresurt de la façana lateral, i presenta un pis més que les altres tres i incorpora un dipòsit d'aigua al capdamunt. Els finestrals tripartits són molt grans i estan emmarcats amb maons, mentre que els paraments són de pedra. La façana es va malmetre al final dels anys seixanta quan s'hi va superposar un sistema de regulació de la temperatura i la humitat.

El mes de novembre de 2021 l'Ajuntament de Manresa va anunciar el desvetllar del vell complex fabril tancat des del 1989, la Fàbrica Nova. Un total de 65.000 metres quadrats en els quals el consistori i la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) tenen previst impulsar un nou motor de transformació econòmica a la ciutat basat en el coneixement, la formació, la recerca, la innovació i la tecnologia.

ORGANITZAT PER: **Ajuntament de Manresa**

AMB LA COL·LABORACIÓ DE: **Associació Memòria i Història de Manresa, Centre d'Estudis del Bages, Fundació Turisme i Fires de Manresa, Grup de Teatre Parany, Museu de la Tècnica de Manresa-Parc de la Sèquia i Universitat Politècnica de Catalunya**

TEXT: **Gal·la Garcia Casarramona i Lluís Virós i Pujolà**

FOTOGRAFIA DE PORTADA: **La fàbrica Nova al final de la seva construcció, el 1926 (ACBG)**